

Мактабгача ёшдаги болалар фаолиятининг турли кўринишларида
экологик таълим бериш” мавзуидаги методик қўлланма
(кичик гуруҳи учун машғулоти ишланмаларидан намуналар)

Ушбу методик қўлланма мактабгача ёшдаги болалар фаолиятининг турли кўринишларида экологик таълим беришда тарбиячилар ва ота-оналарга ёрдам бериш мақсадида ишлаб чиқилди. Методик қўлланма кичик гуруҳи учун машғулоти ишланмаларидан намуналар.

Муаллифлар: З.А.Файзиева, Н.Асилова

Фарзандларимизни етук маънавий ва жисмоний жиҳатдан баркамол этиб тарбиялашда экологик тарбиянинг ўзига хос ўрни бор. Зеро, таълим жараёни бир-бирига узвий боғлиқ бўлган маънавий, иқтисодий, психологик, технологик тараққиёт таъсирига бўйсинган. Бу жараён боланинг дунёқараши, кенг иқтидорли, эркин ва соғлом фикрловчи шахсларни вояга етказишнинг бош омилидир. Айнан соғлом бола Ватани, юрти истиқболи учун жонкуяр бўлади. Туғилиб ўсаётган замини табиати, ота - боболарнинг азалий мероси ва маданиятини кўз қорачиғидек асраб-авайлашга интилади.

Мактабгача ёшдаги бола онги - шуурида бу қадриятлар куртакларини шакллантириш, ривожлантиришга, малакасини мукаммаллаш, билимини бойитиш тарбиячилардан катта маҳорат талаб этади.

Экологик таълимнинг илк вазифаларини бажаришга болалар фаолиятининг турли кўринишларини кенг қўллаш орқали эришиш мумкин. Мактабгача таълим муассасаларида болалар жалб этиладиган фаолиятлар комплекс равишда, изчил ташкил этилса, мактаб таълимига пухта замин тайёрланади. Муассасада ташкил этиладиган тасвирий фаолият, нутқ ўстириш, математика, бадий адабиёт билан таништириш бўйича ўйин - машғулоти, сайр ва кузатувлар, теварак- атроф билан таништириш, меҳнат топшириқлари бажариш каби фаолиятларнинг барчаси экологик таълим вазифаларини уйғунлаштириш, болалар билим - тушунчаларини бир тизимли бўлишини таъминлайди.

Мактабгача таълим муассасасининг кичик гуруҳ болалари билан ўтказиладиган машғулоти ишланмаси намуналари

Мавзу: «Олтин куз» шеърини ёд олиш.

Мақсад: Болаларни нутқини ўстириш, луғатини бойитиш, хотираси
диққатини ривожлантириш, майда қўл моторикасини
харакатчанлигини ўстириш.

Керакли жиҳозлар: Рангли расмлар.

Машғулотнинг бориши:

Бўм- бўш дала қир,
Ёғади ёмғир.
Тинмай муттасил,
Бу қайси фасл? (Куз)

-Болалар, куз фаслида қандай ўзгаришлар кузатилади.
- Дарахт барглари сарғайиб ерга тўкилади, хазон резги вақт
бошланади. Далалар боғларда ҳосил йиғилади.
– Болалар, бугун сизлар билан А.Зиёнатнинг «Олтин куз»
шеърини ёд оламиз. Шеър
ифодали ўқиб берилади, сўнгра бир қатордан ёд олдирилади.
Болалар шеъримиз сизга ёқдми? Нима ҳақида экан? Баракалла
келинглар бармоқларимиздан баргларни тозалаб олувчи «Хаскаш»
ясаймиз.

Физ дақиқа: (Бармоқлар машқи)

Дарахт тўкар баргини
Хаскашда йиғай уни.

Болалар, шеъримизни яна бир бор такрорлаб олайликчи.

3-4 та боладан шеърни ёд олиш сўралади.

Энди эса «Ким чаққон» ўйинини ўйнаймиз.

Мана бу ерда барглар тўкилган, ким тез ва кўп баргларни териб олишга
мусобақалашамизми? (Барглар саналади, ғолиб аниқланади).

Ўйин давомида болалар рағбатлантирилиб, машғулоти якунланади.

Мавзу: «Чана учамиз» суръати асосида суҳбат.

Таълимий мақсад: Болалар нутқини ўстириш, расм асосида 2-3 сўздан иборат гап тузишга ўргатиш, қиш фасли ҳақидаги билимларни бойитиш.

Тарбиявий мақсад: Ҳар бир фаслнинг ўз фазилатини қадрлашга, табиат гўзалликларидан баҳра олиш ҳиссини тарбиялаш.

Ривожлантирувчи мақсад: Хотирасини мустаҳкамлаш, диққатини жамлашга ўргатиш.

Керакли жиҳозлар: Рангли расмлар, рангли иплар

Машғулотнинг бориши:

Болалар сизларга бир топишмоқ айтаман, жавобини топинг.

Ерни қор қоплар,

Сойни муз ёпар.

Аёз беҳазил,

Бу қайси фасл (Қиш)

Баракалла бу қиш фасли. Қиш фаслида нима ёғади?

Жуда тўғри, қор. Унинг ранги қандай? Оппоқ, баракалла. Агар ташқари совуқ ва қор ёққан бўлса, болалар қандай ўйинларни ўйнайдилар. «Қор бўрон» ва «Чана учадилар».

Келинлар, биргаликда қор бўрон ўйинини ўйнаймиз. («Қор бўрон» қўшиғи қўйилади ва болалар қўлларида қор ясаб бир - бирларига отадилар.)

Болалар, қор бўрон ўйнаб жуда чарчадик, келинлар энди чана учамиз. Қани, иккитадан бўлиб оламиз, биримиз чанада ўтирамыз, иккинчимиз тортамыз. (Арқонни ушлаб олинади, биринчи бола олдинга тортади, иккинчи бола ушлаб кетидан юради)

-Қани, мазза қилиб учдикми, жуда яхши.

-Ия, совуқ қотиб қолибсизку? Аёз қиш ўз ҳунарини кўрсатибди, юзлармиз, қўлларимиз, бурун ва кулоқларимиз музлаб қолибди. Уларни иситайликчи, яхши энди тезкор ҳаракатлар қилиб танамизни қиздирамыз.

Физ дақиқа:

Қани болалар турдик,

Эндичи тез ўтирдик.

Қорларни тезда тўплаб,

Қор бўронлар ўйнадик.

Ана ўйнаб олдик, чопиб уйга кирайликчи.

Ўйнаб-ўйнаб чарчадик

Тарқалишни бошладик.

Мана, мазза қилиб ўйнаб келдик.

-Қани нималар қилдик?

-Қандай ўйинларни ўйнадик?

-Болалар сизлар қиш фаслини фазилатларини кўрдингизми, у ҳам ўзгача бўлиб, ҳар фаслнинг ўз зийнати бор экан, бу табиат иномларини қадрига етишимиз керак.

Энди эса диққат билан қараб турасиз, мен қандай ҳаракат қилаётганимни айтасиз. (Ривожлантирувчи ўйин: «Пантомимо») Болалар рағбатлантирилиб, машғулот якунланади.

Таълимий ўйин: Мазасидан топ.

Мақсад: Меваларни таъм билиш сезгиси орқали фарқлашга ўргатиш.

Ўйиннинг бориши: Ўйинда 4-5 нафар бола иштирок этади. Болаларнинг кўзи бойланади ва саватча устидаги мато олиниб бола истаган мевасини олиб тишлайди ва номини айтади. (Меваларни тозалигига эътибор бериш)

Мақсад: Болаларга ҳайвонлар ҳақида тушунча бериш, уларни фарқлай олиши ва кўрув диққатини ривожлантириш.

Ўйинни бориши:

Қўл ва бармоқлар ёрдамида қуш, ҳайвонларни кўринишини, соясини туширилади ва тасвирланган жонзотга мос шеър ўқилади. Болалар соядан ва шеър мазмунидан топадилар. Бу ўйинда бир гуруҳ болалар иштирок этишлари мумкин.

Мавзу: Ўйинчоқни тасвирлаш.

«Мушук ва сичқон ўйини»

Мақсад: Ўйинчоқларни номини тўғри номлаш, ҳайвонларни ўзига хос хусусиятларини айта олишга ўрганиш, луғатини бойитиш, фаоллаштириш, тасаввурини кенгайтириш.

Вазифа: Топишмоқларни жавобини тўғри топиш, бармоқлардан мушук, сичқонни тўғри ҳосил қилишга ўргатиш, ўйин қоидаларига риоя қилиш

Керакли жиҳозлар: Рангли расмлар, ўйинчоқлар, мультимедия

Машғулоти бориши: Болалар, мен сизларга топишмоқ айтаман жавобини топинг.

Мўйлови бор, соқоли йўқ (Мушук)

Бир кулранг бузоғим бор,
Уйдагилар ундан безор,
Бозорга олиб борсам,
Топилмайди харидор (Сичқон)

Болалар, мушук қандай кўринишда?

Ранги қандай? У қандай товуш чиқаради?
Мушукнинг боласини нима деб атаймиз? (Мушукча)

Сичқонничи, унинг кўриниши қандай?

Сичқон ҳақида гапириб беринг-чи.
Баракалла, сизлар мушук ва сичқон ҳақида кўп нарса билар
экансиз. Улар ҳеч қачон келиша олмай доим уришиб юрадилар.
Болалар биз уларни бармоқларимизда ҳам ҳосил қила оламиз.

Физ. дақиқа: (Бармоқлар машқи)

Бароқвойнинг қулоғи динг,
Пойлар сичқонвой йўлин

Мустаҳкамлаш: Болалар биз сизлар билан қайси ҳайвон ҳақида гаплашдик?

Келинлар энди биргаликда «Мушук ва сичқон» ўйинини ўйнаймиз.

Рағбатлантириш: Болалар сизлар машғулотида фаол қатнашдингиз. Шунинг учун сизларни энг севимли қахрамонларингиз иштирокидаги «Том

ва Жэри» мультфильмини намойиш этамиз. Марҳамат (3 минут)
Намойишдан сўнг машғулот якунланади.

Мавзу: «Ақлли қарға» қайта ҳикоя қилиш.

Мақсад: Қайта ҳикоя қилиш малакасини ривожлантириш, боғланган нутқини ўстириш, ифодали нутқини тарбиялаш, хотирани мустаҳкамлаш.

Вазифа: Ҳикояни диққат билан тинглаш, тўғри гап тузиш. Товушга тақлид қилиш устида ишлаш.

Кутилаётган натижа:

Асарни қайта ҳикоя қилиш, «З» товушини тўғри талаффуз эта олиш.

Керакли жихозлар: Асарга доир расмлар.

Машғулотни бориши:

Қарға қарға!
Қоғ-қоғ-қоғ,
Кўнглинг нега.
Чоғ-чоғ-чоғ,
Қор ёғмоқда.
Қор-қор-қор,
Унга кўпдан.
Эдим зор.

Болалар, бу шеър қайси қуш ҳақида? У қайси фаслда учиб келади? Қарғани кўринишини тасвирлаб беринг-чи? (тумшуғи, думи, қанотлари, боши)

У кўпроқ нимани хуш кўради? (ёнғокни)

Бугун мен сизларга «Ақлли қарға» ҳикоясини айтиб бермоқчиман. (Тарбиячи ҳикояси тингланади) Ҳикоя устида савол-жавоб ўтказилади. Эртас нима ҳақида экан?

Қарға сув сираб учиб юрганда нимага кўзи тушибди. (Кўзачадаги сувга) Сувни ича олдими? Нима қилди?

Эртасни тарбиячи яна бир бор айтиб беради.

Физ. дақиқа: Қарғалар учиб келдилар,

Далаларга қўндилар,

Донларни чўкиб-чўкиб,

Яна учиб кетдилар.

Мустаҳкамлаш:

Болалар, сизлар нима ҳақида эртак тингладингиз. Қани айтиб берингчи?

Баракалла, эртакни яхши эслаб қолибсиз. Энди биргаликда сизларни чаққонлигингизни синаб кўрамиз.

Сизлар билан «Чивинлар» ўйинини ўйнаймиз. (Болалар икки гуруҳга бўлинадилар, биринчи гуруҳ чивинлар, иккинчи гуруҳ сайрга чиққан болалар бўлади. Биринчи гуруҳ болалари иккинчи гуруҳ болаларини белгиланган жойдан чиқса 3,3,3, деб қувлашади.) Болалар чивинлардан яширинишади.

Рағбатлантириш : фаол иштирокчилар рағбатлантирилади ва машғулот яқунланади.

Атроф олам билан таништириш

Мавзу: Бизнинг жонли бурчагимиз

Таълимий мақсад: Жонли бурчакдаги ҳайвонлар ва уларни кўриниши билан таништириш. Болалар нутқини ўстириш, янги сўзлар билан бойитиш.

Тарбиявий мақсад: Ҳайвонга бўлган меҳр хиссини уйғотиш.

Ривожлантирувчи мақсад: Дикқатини, хотирасини мустаҳкамлаш. Майда қўл моторикасини ривожлантириш.

Керакли жиҳозлар: Жонли табиат бурчагидаги ҳайвонлар, чиғаноқлар.

Машғулотни бориши:

Бизлар ўйнаймиз,

Давра қуряймиз.

Даврага келинглار,

Сизлар ҳам қўшилинглар.

Болажонлар, мана бугун бизлар машғулотимизда гуруҳимиздаги жонли табиат бурчагидаги турган ҳайвонлар билан танишамиз. Мана бу ҳайвонларнинг номи нима?

Тўғри, балиқлар

Қаранглар, улар сувда ҳаёт кечирадилар. Турли рангда бўладилар.
Уларнинг ранглари қандай экан? Диққат билан қарасангиз,
уларнинг кўринишлари, катталиклари ҳам турлича. Болажонлар,
уларни нималари бор экан? Кўринишлари қандай? Диққат билан
кузатамиз.

Уларни танаси танга билан қопланган бўлиб, думи, оғзи,
кичкинагина кўзлари бор.

Балиқ сувсиз яшай олмайди. Шунинг учун ҳам катта денгизларда турли
катталиқдаги балиқлар учрайди. Бизнинг табиат бурчагимиздаги
балиқлар эса энг кичкиналаридир.

Қаранглар сизлар уларни томоша қилаётганингиздан жуда
хурсандлар. Келинлар улар билан ўйнайликчи.

Физ. дақиқа: (Бармоқлар машқи)

Балиқ-балиқ бақалок,
Акулага чақалок,
Қани энди зўр бўлсанг.
Денгиздан чиқиб бир боқ.
Қаранглар улар учун бу шеър жуда ёқди.

Болажонлар, сувда балиқларимиз чиғаноқлар орасида сузиб юришибди.
Аммо чиғаноқлар жуда кам. Ҳозир сизлар билан биргаликда «Ким
тез ва кўп чиғаноқлар йиғади» ўйинини ўйнаймиз. Бунда биз
балиқларимизга ёрдам берамиз. Улар учун қайғурамыз.
«Ҳаракатли ўйин». Болажонлар бугун балиқларимиз сизлардан
жуда хурсанд, келинлар уларни биргаликда овқатлантирамыз.
Болаларни ўйин давомида рағбатлантириш машғулотни якунлаш.

Мавзу: «Ит ва унинг болалари»

Таълимий мақсад: Ит, уни кўриниши ва болалари ҳақида тушунча бериш,
эркалаш, кичрайтириш қўшимчаларини фойдаланишга ўргатиш.

Тарбиявий мақсад: Ҳайвонларга тўғри муносабатда бўлиш хиссини
тарбиялаш.

Ривожлантирувчи мақсад: Эшитув диққатини ривожлантириш, хотирасини
мустаҳкамлаш.

Керакли жиҳозлар: Ит ва унинг болаларининг расми, шакллар, кучукча
ўйинчоқ.

Машғулотни бориши:

Ия, болажонлар бугунги машғулотимизга қайси ҳайвон меҳмон бўлиб келибди. Тўғри кучукча, уни қаердан танидингиз.

Овозидан танибсиз, баракалла.

Негадир кучукчамиз ҳафа экан? Қани сўраб кўрайликчи? Нега хомушсан кучукча?

-Мен ойимни йукотиб қўйдим.

-Мен кичкина бўлганим учун ҳамма мени кучукча дейди. Катта бўлсам, кучук деб чақиришади. Ойижонимни адаштириб, ёқотиб қўйдим, менга ёрдам беринглар, вов-вов-вов. Ҳафа бўлма, биз сенга ёрдам берамиз. Келинглари кучукчани онасини соясидан излаб кўрамиз.

Таълимий ўйин : «Соясидан топ»

Мана, болажонлар кучукчамизни ойисини соясидан топдик, бироқ кучуклар бир-бирига ўхшаб кетади. Келинглари, уларни кўриниши ва рангидан ҳам топишга ҳаракат қиламиз. «Ўхшашини топ».

Дидактик ўйин: Жуда яхши болалар, сизлар кучукчага ойисини топишга ёрдам бердингиз. Энди эса уни ҳурсанд қилиш учун шеър айтамиз.

Физ. дақиқа:

Соқчиман уйингизга,

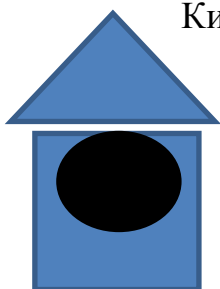
Қўриқчи куйингизга.

Кучукман мен вафодор,

Ҳамма мендан миннатдор.

Вов-вов-вов

Болажонлар кучукчамиз ва уни ойиси учун мана бу шакллардан ин қуриб берамизми? Ундай бўлса диққат билан кузатинг ва инни ясанг. Кимни ини чиройли чиқса кучукчамиз шу инда яшайди.

Инни қандай шакллардан ясайди?
Баракалла, қани кучукчамиз танласинчи?

-Ҳаммининг ини менга ёқди. Дўстларимни ҳам бу инларда яшашлари учун
чакириб келаман. Вов-вов-вов.

- Майли, тезроқ чопақол.

Машғулотни якунлаш.

Тасвирий фаолият (лой иши)

Мавзу: «Жўжа» яшаш

Таълимий мақсад: Паррандалар ҳақида тушунча бериш, шакл, ҳажм ҳақидаги
билимларини мустаҳкамлаш.

Тарбиявий мақсад: Жониворларни севишга ўргатиш, уларга нисбатан тўғри
муносабатда бўлишни тарбиялаш.

Ривожлантирувчи мақсад: Умумий ҳаракат моторикаси ва майда қўл
моторикасини ривожлантириш, диққати, хотирасини
мустаҳкамлаш.

Машғулотни бориши: («Жўжаларим» қўшиғи қўйилади).
Сариқ рангли жўжа кириб келади.

-Болажонлар, бугунги машғулотимизга жўжа меҳмон бўлиб келибди.

Чип-чип

Жўжа фақат чип-чип деб уёқдан бу ёққа чопиб юрибди. Менимча
она товукни излаяпти. Келинлар, уни тинчлантириб дон берамиз.
Қаранглар, жўжамиз жуда чиройли, қанотлари кичкина, тумшуғи,
думи бор. Болалар жўжа паррандаларга киради.

У тухумдан чиқади. Бу жўжамиз ҳам янги тухумдан чиққан бўлса
керак. Товук 2та тухум қўйган, аммо қайси тухумдан чиққанини
билолмаяпмиз. Қани уни бир санайликчи.

Дидактик ўйин: «Бўлақлардан бутун яса».

Демак товук 3та тухум қўйишган ва мана бу жўжамиз адашиб
қолган. Болажонлар, уни товук ёнига олиб бориб қўямиз. Мана
жўжамиз она товук ёнида. Келинлар, уни лойдан ясаб кўрамиз.
(Намуна асосида ясалади.)

Физ. дакика:

Тухумдан чикдик бизлар,

Жўжача ўғил-қизлар.

Онажонимиз товук,

Қанисиз едик совук.

Жўжаларимиз жуда чиройли, биз уларга озор бермаймиз. Уларни парвариш қилиб боқамиз. Энди биргаликда «Она товук ва жўжалар» ҳаракатли ўйинини ўйнаймиз.

Тасвирий фаолият

Мавзу: «Саватдаги олмалар»

Таълимий мақсад: Мевалар ҳақида билимларни мустаҳкамлаш, олмаларни шакли, ранги ва мазаси ҳақида тушунча бериш.

Тарбиявий мақсад: Меваларни ювиб ейишга, тоза-озода ишлашга ўргатиш, табиатни асраш хиссини ўстириш.

Ривожлантирувчи мақсад: Диққатни жамлашга, хотирани мустаҳкамлаш.

Керакли жиҳозлар: Намуна мевалар, саватча.

Машғулотни бориши.

-Салом, болалар! Мен ҳозир катта бозорга бориб, бир талай мевалар харид қилдим. Келинглار, сизларга уларни кўрсатаман.

–Мана бу мевани номи нима? – олма.

–Унинг ранги қандай? – шакли-чи?

-Буниси эса анор- унинг ранги, шаклини айтинг-чи.

–Болалар энг ширин маззали, бу мевани номи қандай? –Тўғри, Меваларимиз ичида олхўри бормикин?

-Албатта бор, унинг шакли узунчоқ экан.

–Болалар бу меваларимиздан ойижонларимиз нималар тайёрлашади? Баракалла, мураббо, компот, сок тайёрлаш мумкин экан.

–Ундай булса, мана шу олмани чиройли қилиб ясаймиз. (Намуна асосида яшаш) Физ. дақиқа:

Олма пишди,

Ерга тушди.

Хомини уздим,

Дадам уришди.

—Болалар, дарахтдан сўрамасдан олма узиш мумкин эмас. Дарахт шоҳларини синдириш ҳам мумкин эмас.

—Табиатга озор бермаслик, ҳайвонлар ва ўсимликларни қадрлаш лозим. Болалар, келинлар сизлар турли ҳайвон дўстларимизга айланасиз. Бир мусобақалашиб кўрайликчи.

Тонгда ҳар ён.

Ўтлоққа чиқди қуён,

Айиқвой, тулки, бўри.

Ҳайвонларнинг энг зўри.

Йиғилган ушбу жойда,

Югуриш кони фойда.

Кимда-ким чиқса ғолиб,

Кетар олмасин олиб.

—Демак, ким ғолиб бўлса, чиройли, ширин олмалар совға бўлади.

(олмаларни саватчага солиш)

-Болаларни рағбатлантириб,

машғулоти яқунлаш